ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ. ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΙΜΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

Ἐνωρίτατα ἄρχισε κατὰ τὸ 1931 ἡ θεατρικὴ κίνησις μὲ τὸ ἔργον τοῦ κ. Τίμου Μωραϊτίνη τὸ ὁποῖον παρεστάθη τὴν 13ην Μαρτίου 1931 εἰς τὸ θέατρον «Μοντιὰλ» ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ κριτικὸς τῆς «Πρωΐας» κ. Φῶτος Πολίτης ἔγραψε τὰ ἑξῆς τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν δύο ἄρθρα τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ «Ἔθνος» καὶ μία ἐπιστολὴ τοῦ σκηνοθέτου κ. Σπύρου Μελᾶ εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα». Ἀναδημοσιεύονται ὡς χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντιγνωμιῶν των καὶ τῆς φραστικῆς βιαιότητος.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν «Αἰωνία Ζωή», περιμέναμε νὰ συνεχίση ὁ κ. Τίμος Μωραϊτίνης τὴν καλὴ προσπάθεια, ποὺ εἶχε σημειώσει μὲ τὸ ἔργο ἐκεῖνο. Κι' ὅμως διέψευσε προχτὲς μὲ τὸν σκληρότερο τρόπο τὶς ἐλπίδες μας. Τὸ νέο ἔργο του, ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας», εἶναι ἕνα κακὸ κινηματογραφικὸ «σενάριο», δίχως ἐνδιαφέρον, χωρὶς κίνηση, χωρὶς οὐσία, μὲ λιμπρέτο περιωρισμένο στὸ ἐλάχιστον, ἤ,—ἂν θέλετε—μιὰ ἀφαντάστως βαρετὴ ἱστορικὴ ἐπιθεώρησις, χωρὶς πνεῦμα καὶ χωρὶς χαρά.

Τί ἤθελε νὰ πῇ μὲ τὸ τραγελαφικὸ αὐτὸ κατασκεύασμα ὁ συγγραφεύς; Τάχα, πὼς σ' ὅλους τοὺς καιρούς, οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ὅμοιες μιζέριες καὶ τὶς ἴδιες γκρίνιες, καὶ πὼς ἡ κλοπὴ κι' ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ πυρὸς χάλασε μᾶλλον τὴν ἀνθρώπινη ζωή, ἀντὶ νὰ τὴν ὁμορφήνῃ; Αὐτὸ σὲ κάνει πρὸς στιγμὴν νὰ ὑποθέσῃς ἡ τυπικὴ ἐπανάληψη ὡρισμένων σκηνῶν, ποὺ διαδραματίζονται ὅμοιες κι' ἀπαράλλαχτες σὲ διάφορες ἐποχὲς ἀπὸ ἀναλόγους τύπους ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἂν αὐτὴ εἶναι ἡ κεντρική, ἂς ποῦμε, ἰδέα τοῦ ἔργου, πρὸς τί τότε οἱ λυμφατικὲς νοσταλγίες τῆς τελευταίας εἰκόνος, ἡ ἀναπόληση περασμένων ἐποχῶν ἀπὸ τὴν Ἱστορία, κ' ἡ εὔκολη συγκριτικὴ ἀντιπαράθεση τῶν δεδομένων μιᾶς σημερινῆς, ταπεινῆς πραγματικότητος; Μπορεῖς νὰ νοσταλγῇς βέβαια τὰ περασμένα καὶ τὰ παλιά. Ἀλλ' ἂν ἡ νοσταλγία σου δὲν εἶναι ἁπλῆ ἔλλειψη ζωτικότητος ἢ κούφιος ρωμαντισμός, ἂν ἡ νοσταλγία σου δὲν εἶναι συνέπεια ἥττης στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, τότε ἡ ἀναπόληση τῶν παλαιῶν καιρῶν, ὅπως τοὺς ζῇ κάθε μέρα ἡ ψυχή σου, πρέπει νὰ μᾶς πείσῃ κ' ἐμᾶς ὅτι δίκαια φρονεῖς κι' ὀρθὰ καταδικάζεις. Ὅταν ὅμως ἡ παραστατικὴ ἐπιθεώρηση τῆς τρισχιλιετοῦς ἱστορίας μιᾶς ξακουσμένης πόλεως, παρέχει τόσο φτωχὲς κι' ἀνούσιες εἰκόνες ζωῆς στὸ νοῦ σου, τὶ ζητᾶς νὰ νοσταλγήσουμε μαζί σου; Ποιὰ περασμένα; Τὴ Σεμέλη, ποὺ καλεῖ τὸν Δία «Ζιζή»; Τοὺς γκρινιάρηδες τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους; Τὸν Τοῦρκο κατῆ καὶ τοὺς Λεψινιῶτες καραγκιόζηδες τῆς τουρκοκρατίας; Ἢ τὰ μικροαστικὰ σαλόνια τῆς ψευτορρωμαντικῆς μας ἐποχῆς; Καμμιὰ ἀπὸ τὶς «ἱστορικὲς» σκηνὲς τοῦ ἔργου αὐτοῦ δὲν ἀναδίδεται ἀπὸ ὅμοια διάθεση, ἀπὸ μιὰ λαχτάρα, ἀπὸ μουσικὸ ὀνειροπόλημα, ἀπὸ τὸ λικνιστικὸ νανούρισμα ψυχῆς βασανισμένης, ἀηδιασμένης,—ψυχῆς ποὺ κατεδίκασε τὸ «σήμερα» καὶ λαχταρᾷ νὰ ἀφτερουγίσῃ σὲ «λειμῶνες ὑψηλῶν προγόνων».

Ἀλλ' ἂν δὲν εἶναι αὐτὴ—ἔστω—ἡ συνεκτικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου, κι' ἂν τὸ ἐπιθεωρησιακὸ αὐτὸ σενάριο γράφτηκε γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀναλογία τῶν ἐποχῶν καὶ τὶς μικρότητές των, ποῦ εἶναι τότε ὁ ἀψὺς πεσσιμισμός, ποῦ ἡ βασανιστικὴ μισανθρωπία, ποῦ ὁ πραγματικὸς πόνος τῆς ψυχῆς, ὅταν μάταια προσπαθῇ νὰ φτερουγίσῃ, καὶ μοναχὰ πληγώνεται ἀπὸ τὰ σκληρὰ δεσμά της, ἀπὸ τὴν προσκόλληση σὲ μιὰ πραγματιστική, στυγνή, ἀντιρρωμαντικὴ ἄποψη τῆς ἱστορίας; Ὅπως ἀπέχει κάθε ἐποχὴ ὅμοια ἀπὸ τὸ Θεό,—κατὰ τὴ φράση ἑνὸς μεγάλου ἱστορικοῦ—ἔτσι κάθε ἐποχὴ ἀπέχει ὅμοια κι' ἀπ' τὸ Διάβολο. Ἡ στάση μας ἀπέναντι τῆς ζωῆς μας, καθορίζει σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ στέκουμε κοντήτερα. Ἄλλωστε, τὸ ἴδιο σου τὸ πνεῦμα βλέπεις πάντα σ' ὅλες τὶς ἱστορικὲς ἐποχές, σὰ νἆσαι κλεισμένος σὲ καθρέφτες καὶ νὰ διακρίνῃς τὸ εἴδωλό σου ἐπαναλαμβανόμενον ἐπ' ἄπειρον. Ἀλλ' ἀκριβῶς, πνεῦμα δὲν εἴδαμε στὸ ἔργο τοῦ κ. Μωραϊτίνη, δὲν εἴδαμε τὸν ἑαυτό του νὰ ζωογονῇ μὲ τὴν κρίση του, μὲ τὴν ἀπαισιοδοξία ἢ μὲ τὴ νοσταλγία του, μὲ τὴ χαρά του ἢ μὲ τὸν πόνο του, καιροὺς καὶ ἤθη. Τὶς περισσότερες φορές, ἀντικρύζαμε μιὰ στεγνὴ διαδοχὴ ἱστορικῶν εἰκόνων ἢ ἐπεισοδίων, μὲ τραγούδια τῆς ἐποχῆς—ἀφαντάστως βαρετὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον—μὲ σαχλὲς καντάδες, ἢ μὲ γνωστὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Μηχανική, ξερὴ κινηματογραφικὴ παρέλαση, μὲ μερικοὺς πολὺ ἄσχημα ἐκτελουμένους χορούς, ὅπου οἱ γυναῖκες τοῦ «χόρου» τοῦ κ. Μακέδου ἐνεφανίζοντο πότε ὡς χανουμάκια ἐπιθεωρήσεως, πότε ὡς κυρίες αὐλικὲς καὶ πότε.... ὡς ἥρωες ἀγωνισταὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως! Ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὅπως ἔλεγαν στὴ... ρωμαντικὴ ἐποχή.

Ἂς μὴ γελιώμαστε. Ὁ κ. Τίμος Μωραϊτίνης ἐσκέφθη ἁπλῶς νὰ γράψῃ μιὰν ἐπιθεώρηση κάπως πιὸ πρωτότυπη κι' ἀλλιώτικη ἀπὸ κεῖνες ποὺ μᾶς ἔχει δώσει ὡς τώρα. Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» εἶναι συρραφὴ σκηνῶν μὲ χρονολογικὴ κατάταξη, χωρὶς ἑνιαία πνοή, χωρὶς πνευματικὴ συνοχή, ἕνα κατρακύλισμα τυχαῖο γνωστῶν ἢ φανταστικῶν ἐπεισοδίων, ἀνούσιο καὶ καταπληκτικῶς βαρετό, ποὺ μήτε στοιχειωδῶς δὲν εὐχαριστοῦσε τὴν ἀκοὴ ἢ τὴν ὅραση. Γιατὶ κ' οἱ σκηνογραφίες, ἐκτὸς ἐλαχίστων, δὲν ἦταν κἂν ὡραῖες, οὔτε καὶ ἱστορικῶς ἀκριβεῖς. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους δὲν ἀνέβαινε κανεὶς μὲ ἴσιες σκάλες πρὸς τὰ Προπύλαια, ἀλλὰ ἀκολουθῶντας φειδωτὸ ἀνηφορικὸ δρόμο, ποὺ σώζονται ὡς τὰ σήμερα τὰ ἐρείσματά του. Ὁ μιναρὲς τοῦ Παρθενῶνος δὲν ἦταν στὴ βορειοδυτική, ἀλλὰ στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία του, ὅπου σώζεται καὶ σήμερα ἡ γυριστή του σκάλα. Κ' ἡ Ἀκρόπολη εἶχε, ἐπὶ τουρκοκρατίας κ' ἐπὶ Ὄθωνος, τὸ φράγκικο πύργο της καὶ τὸ σερπετζὲ στὸ μεσημβρινὸ ρίζωμα τοῦ βράχου. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἠθοποιοὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως δὲν μπόρεσαν νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὴ στριγγλιάρικην ἀπαγγελία των καὶ μᾶς ἐνεύρωναν μὲ τὴν ψευτιὰ τῆς ὑποκρίσεώς των, σέρνοντας σ' ἄσχημο κατήφορο καὶ τοὺς δραματικοὺς ἠθοποιοὺς ποὺ ἐνίσχυσαν τὸ θίασο. Ἡ δεσποινὶς Παπαδάκη αἴφνης, ποὺ ἔχει ὡραιότατη φωνούλα καὶ τραγουδᾷ πολὺ γλυκά, προσέλαβε προχτὲς ἕνα μελισταγὲς ὕφος, καὶ τὸ διετήρησε σ' ὅλους τοὺς ρόλους της, εἴτε ἔπαιζε ρωμαντικὸν κοράσιον τῆς ἐποχῆς τοῦ Παράσχου—ὁπότε τὸ ὕφος αὐτὸ ἦταν δικαιολογημένο,— εἴτε ὑπεκρίνετο χορεύτρια τοῦ καφὲ-σαντάν. Πρὸς τί αὐτὴ ἡ συμμετοχή της σὲ μιὰν ἐπιθεώρηση; Γιατὶ ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» εἶναι ἐπιθεώρηση, καὶ μάλιστα ἀποτυχημένη. Ἕνα κουραστικὸ κι' ἄχρωμο κατρακύλισμα εἰκόνων, ἀπ' ὅπου τὸ πνεῦμα, ἡ δροσιά, ἡ ἀτμόσφαιρα, ἔλειπαν ἐντελῶς.

«Πρωΐα» 15 Μαρτίου 1931. ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ